

原住民族語言研究中心105年族語讀本

Palinanutu tu silav

會說話的葉子

-郡群布農語-
卜袞·伊斯瑪哈單·伊斯立瑞譯

給讀者的話

原住民族語言研究發展中心（語發中心）自 2014 年 6 月成立兩年半，進行臺灣原住民族語言研究，辦理公開族語活動，已逐漸在國內外引人注意。其中，「族語讀本編譯」是一項具有多重意義的創舉，從語發中心選定故事撰寫中文文稿，到邀請熟稔族語、擅長書寫的族人譯者進行翻譯錄音以及想像力豐富的電腦繪圖師進行繪圖，再回到語發中心進行編排印刷，都一步步正在帶領臺灣原住民族轉型，從口語社會成為也能全面文字化的書寫社會。

談主題，「族語讀本編譯」企圖用臺灣十六族語逆寫西方，解讀西方；2015 年端出歐洲法國經典短篇小說《小王子》，2016 年《會說話的葉子》則超前華語出版界，讓一名美國印地安切羅基族人塞闊雅（ Sequoyah ）為族人創造書寫符號的故事首先披掛族語踏上了寶島。談過程，「族語讀本編譯」是族人譯者自我培訓，學習創造的舞台，不僅語言轉換困難 — 西方的想像及社會該怎麼用臺灣原住民的語言轉譯？印地安、切羅基族、條約、聯合政府 … 這些要怎麼翻成族語？ — 書寫體例也十分不穩定 — 該不該大寫？引號怎麼用？用半形還是全形？何時應該斷句？ — 種種問題蜂擁而至，使得不論是翻譯或寫作編輯，語發中心和族人都像踩在未知的領域，十分戰競，甚至不知如何是好。好一條刺激卻又不能（也不願）回頭的道路！談成果，一本本讀本精裝品陳列在桌上，既是族語師資可以利用教學或自修的材料，更是族語譯者彼此對話、思考又挑戰的無形空間，深化族語書寫的程度，豐富它的歷史。從主題、過程及成果來看，語發中心的「族語讀本編譯」著實非常精彩。

原住民族委員會及教育部於 2005 年會銜發佈的「原住民族語言書寫系統」以及原住民族委員會於 2014 年以原民教字第 10300268971 函頒的「原住民族語言標點符號使用原則」是本項工作的兩大參考依據。十六族語譯者使用的符號必須符合書寫系統，如有例外（以外語借詞佔多數）則加註說明，同時也須依據標點符號使用原則編輯文稿。然而，族人譯者們雖然可以掌握符號，對書寫成文還很陌生，數位化時代的鍵盤輸入法又更進階，因此時常出現沒有適當空格、半形及全形符號混用、大小寫原則不一致、斜體單雙引號紛紛出籠或出現羅馬符號書寫不會有的頓號（、）、書名號（《》）、間隔號（・）等情況，使得整篇文章讀起來格外辛苦，十分不符合一般使用羅馬書寫符號的著作慣例。若將十六族花招百出的情況兜在一塊兒，恐怕降低族人及非族人讀者對族語文書的信心及興趣。

因此，以 2016 年《會說話的葉子》整套讀本為例，語發中心編輯團自回收譯稿後，分別於 11 月及 12 月經過一修、二修，和譯者或信件或電話或面談一來一往，才確定文稿體例，而且從二度或三度回收的文稿中，都發現混亂的情形有所改善，可見族人譯者能吸收成長，族語文章體例穩定的一天確實指日可待。以下列舉《會說話的葉子》的體例標準：

1. 全文使用 Times New Roman 字型，半形字體，且段落起首縮行（約四格）。
2. 所有標點符號後均空一格。
3. 除依據「原住民族語言標點符號使用原則」使用八種標號外，亦使用：

- a. 冒號 (:) 標示引語、說明、介紹或舉例。[可從文章脈絡與賽夏族語長音標示「:」區隔。]
  - b. 雙引號 (“...”) 標示說話、專有名詞或具有特殊意義的名詞。為區隔標族語清喉塞音的符號「 ’ 」 (國際音標讀音為 / ? /) ，不使用具有相同功能且流行於英國或南非地區的單引號 (‘...’) 。
  - c. 斜體標示書名或條約。
  - d. 粗體標示故事重要人名。
4. 字母大小寫情況包括「全篇小寫」、「全篇字首小寫但專有名詞（人名或地名）大寫」、「全篇字首及專有名詞均大寫」等三種原則，依據各族譯者書寫習慣選擇，並適用全文。

臺灣原住民族語成為書寫語言的歷史雖然可自十七世紀說起，真正進入族語全面文字化的階段卻是近代才開始。主題場域還侷限（如聖經翻譯、教材編纂、教育部文學創作獎），對話空間也待建立。然而，族人只有經過一次次書寫練習，才會更加熟悉符號及書寫體例；也只有利用一篇篇翻譯創作不斷對話，才會實驗出真正的族語書寫共識，逐漸穩定書寫的傳統。這就是語發中心的努力及期待。我們不只是要端出教材；也不只是透過每一年的主題，實驗族語創作或介紹新知。我們真正期待的，是利用每一次合作與創作，讓族人在語發中心的舞台上逐漸形塑出最美的書寫姿態，讓自己的部落文化從沒有文字的傳統社會，穩穩當當地成為也能用書面語溝通的現代社會。這就是語發中心「族語讀本編譯」的創舉。

Yedda Palemeq (語發中心執行長)

Itu mait'uvaiiv mapatas patasan tu halinga

Maaz a siaan hai itu Bunun tu sinpalihabasan at itu incumin amin tu sinpalihabasan.

Tupa a isia Linkuku tu maaz dau a isiaan sia dalahtin a Incumin hai na us'upa dau sia tau-tu-sabasaba-tu pitu-tu-mas'an tu suhis-tu-mas'an a bunun a isiaan sia dalahtin. Na madamu dau tu num tu pasintu sia dalahtin tu iskakaupa tu bunun. ung at, malvasvasvasvas dau siaan mapituun-tu-han-dusa-tu kukka at na aiza dau tu ima-tu-mas'an a incumin a minihumis.

A maaz dau a incumin hai mastan daus makupalihabasan makukahahuzas makutitintndun makumakakaus siaan hual at mais nii hai kapatasan-haningu siaan batu masunus mailalangna mas buklas mas mailanhahabas tu hansiap i aupa ukass patasan tu na issipul na ispatas.

A maaz dau a avandii a incuminan hai maaz a isaitia a ininhumisan hai isainang dau sia dusa-tu-sabaang tu painsanan sia dalah-Amulika. Makan'anak'anak dau a saia makatinitini matintamasaz malmananu mapasadu mas maikusnadazu tu Iulupa tu bunun tu kakaa tu tupa tu maaz a kaimin a Incumin a bunun hai ukaas patasan tu na ispatas at na sipulun tu ahil.

A laupak a dau dau a maaz a isiaan sia Amulika tu Kalihunia-siu a mastan tu madaing tu ihuhu tu banil a lukis a mas pin'unius libus-kuciakung'in sia tas-tu-mas'an-tu-vau-tusaba-tu-masivaun (1890) tu painsanan a hai patingaanang daus isaitia tu ngaan sau laupak a dau. Ung at paidangian dau a maaz a itu kukkai a pat'ahilan a mas isaitia tu kai'unian tu malislutbu tu mapavaaz. Ung at maaz dau a itu Amulika a Iubingkiuku masa isiaanang sia tas-tu-mas'an-tu-siva-tu-saba-tu-mavaun tu paisanan hai kai'uni daus paidangias isaitia tu paitidanuman tu mas'an-tu-hansiva tu sui ikit tu kipu. Ung at tupa tu ulainan dau amin a umansiaan sia uhaivasvali a Ahulika a Laipilia a Mantu-siduh a malisUai a mas patasan-ngapus at na sazasng mas ka mal'aisku naiantia tu malisKuli tu minihumis i?

Ung i makua bin haus siaan tu bunun tu ?

Masa isiaan sia 1765-1770: tu painsanan hai taus' uvaazun a siaan sia Tinnasi-siu tu dalah.

Masa isiaan sia 1790: tu painsanan hai malansas tina tausiaan sia Ciucia-siu tu dalah at mapasnavia diis makungul'a-duhlas kahaimangsut.

Masa isiaan sia 1880: tu painsanan hai mataz mudaan a isaitia a tina.

Masa isiaan sia 1809: tu paisanan hai kitngab a saiaan kingkiu.

Masa isiaan sia 1812-1814: tu painsanan hai kaudiip a saia minkuaping pasanpanah.

Masa isiaan sia 1815: tu painsanan hai mapadangi a saia at ka'uvaaz a sia dau.

Masa isiaan sia 1919: tu painsanan hai taulushu kausia Alapama-siu.

Masa isiaan sia 1812: tu painsanan hai pankanahtung a saia kingkiu.

Masa isiaan sia 1822: tu painsanan hai maadas a saia mas isaitia tu maluspingaz tu uvaaz kausiaan sia Akunsu-siu.

Masa isisaan sia 1824: tu painsanan hai saivan a saia mapanghaal mas sin'atumasling tu sinpanghaal.

Masa isiaan sia 1821: tu painsanan hai mun'apav a itu incumin a sinbung.

Masa isiaan sia 1829: tu painsanan hai taulushu a saia kausiaan sia Aukulahuma-siu.

Masa isiaan sia 1830: tu painsanan hai maaz a itu Amulika a sasbinaz-daingaz hai mathaang-mapatas mas *patasan is'avun islushu ispudaan mas Indi'an tu minihumis*.

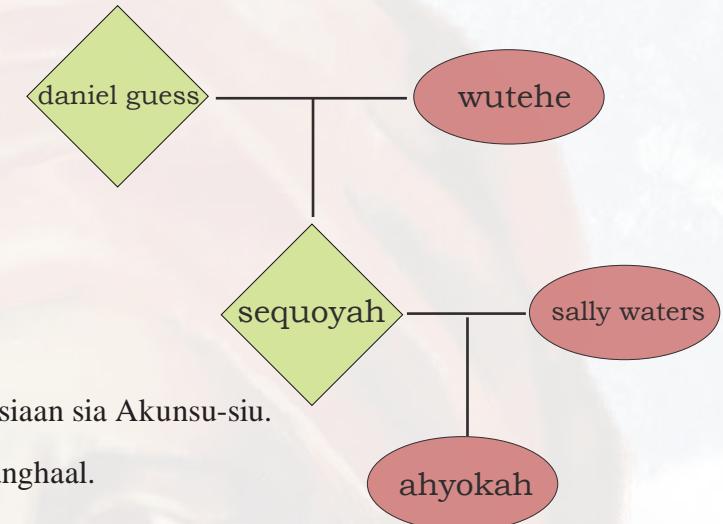
Masa isiaan sia 1838-1839: tu painsanan hai mapalka'anak a inaitia bunun mapalkapataz at mapunahtung a naias tupau tu "ailbahahan tu daan" masa avunun mapudaan malushu.

Masa isiaan sia 1840: tu painsanan hai mindangaz a saia mapinsia mas "mapa'a'akov tu sasaipuk".

Masa isiaan sia 1842: tu painsanan hai mai'aupa a saia sia dalah-Muksiku kilm mas painpungavan tu taukananaitia tu bunun at kikilim mas initngangiavan tu haling.

Masa isiaan sia 1843: tu painsanan hai mudaan maataz a saia sia dalah-Muksiku, punmavau'un tu hamisan a isaitia a sinpasimul mas Dihanin siaan dalahtin.

A maaz a siaan tu bunun hai kunian tu **Saikua** at takisiaan sia uman-insumasvali tu Ciluki-siduh tu minihumis. Na annataluhunta siaan sadu tu...

Palinanutu tu silav

Aluskunas vaivivaivi tu minihumis tu bunun tu dalah-Amulika

Masa isainang siaan tas-tu-mas'an-tu-pitu-tu-saba-tu-mapituun (1770) tu hamisan hai a maaz dau a takisiaan sia umansia Amulika tu insumasvalitan a Indian a bunun hai niiin dau sahubza sadus pinuntas-tu-sabin tu laidazu tu danghashulbu tu bunun tu maisiIulupa tausaintin. Mastanin a dau a takisiaan sia umanbah siaan insumasvali a ima a bunun-siduh a tupaun tu Cikus-siduh a mas Ciluki-siduh a mas Ciktu-siduh a mas kulik-siduh a mas Saiminul-siduh a tu saszangan a naias dulab lumah tu bunun sadu.

A maaz a Indian a minihumisan hai nau tu mapasakaz'av mais sadus duma tu bunun at mapisialis sadus andingdingngalan tu bunun. Saszangan amin daus manaitia a iskakaupa a takidii a bununis saduan. Ana tupa tu takidii tu Indian tu bunun Ingilisu Hulansu Sipania tu minihumis hai ukaas kahaingiun sadu at samasia'lan aminis saduan. Tupa tu maaz dau a dalahan hai sinsaiv dau mas Dihanin at kaaz dau a bununan ka pasaipukan mas dalahtin. Aupa tis'unui daus na asa mapisvala mas iskakaupa tu maluskun tu minihumis tu bununtan hai maaz a dalahan hai asa dau tu ispahusil sia duma tu minihumis tu bunun.

Pahasia tismaupatia at maaz a adii a ima a Indian a minihumis a bunun a hai mahtu maluskus maisisiaan sia Iulupa tu danghashulbu tu bunun minhumis siaan dalah-Amulikatan. A maaz dau a Danghashulbuan hai tausiaan dua a niaan sia itu Indian tu minihumis tu dalah at a maaz dau a Indian a minihumisan hai masivit dau mas itu danghashulbutan tu sininhumis tu ung i makua bin haus inaitan a isinhuhumis i? Masivit a niaan mas itu Danghashulbutan tu inin'asangan at ikma'i'iun at sainipukan at laituzaan. Ung at, musasu tu maaz a naia hai kitngab mapadamu mas itu Tatahus-halinga tu kai'unian tu Pasnanavaan tu isnanava. A maaz dau a Indian a ninihumisan hai malis'anak'anakang daus inaitia tu haling at maldadaukang dau tu mapal'aizaang daus mat'i'iskaan mas hahanup tu nau tu inaiaangtia tu isinhuhumis at ingka'avazin dau a naia mapasnanavas malis'Amulika at mintatansus haimangsut a naia sia Danghashulbu tu maikusna'Iulupa tu bununtan at kitngabin dau amin a naia mapasisizin mas danghashulbu tu minihumis. Ung at, maaz a naian dau hai nii tu maplaz tu masvalavalta tu masial a paisisiskunan i minsasanis malisvalavalta at minsasanis mapasanpanah at ka sana'uni dau tu makua a inaitia paisisiskunan.

A maaz a maupa tadau a tus'a dau hai pailaunkaduan dau mas Saikuiatan masa tudii tu tainus'uvaazar tu tus'a. A maaz dau a Ciluki-siduhan hai malvavaaz dau sia vahlas-Misisipi tu umansiaan sia insumasvali at uman'uhaiwasvali. Aupa ka masmuavin tu malbuntuin a paitinlavaazaran hai haal kai dau maszang a ispalinanutu a halinga a hai tu makan'anak'anakin dau a naia kalavian tu kilalavan manaitia at aizaan dau amis itu an'ak'anak tu isinhuhumis. Tupa tu maaz dau a sinipul mas Ingilisu a takisiaan sia uman'insumasvali a Ciluki a bunun hai na 'us'u'upa dau sia tas-tu-suhis-tu-mas'an-tu-num-tu mas'an tu bunun a takidii.

Tainus' uvaazan sia mas paikusnadaas sing'av-Dihanin

A tupa tu maaz dau a tainus' uvaazas Saikuitan hai uman' insumasvali tu Ciluki tu asang at laupak a dau dau hai umansia Tinasi-siu tu Amulikatia. Ung at, maaz dau a isaitia a malis Tiluki a ngaan hai kuniaan dau tu Saikuia at maaz a malis Amulika a ngaan hai kunian dau tu **Ciuci Kais**. A maaz dau a isaitia a tama hai aizaan daus haidang tu laidazu tu Danghashulbu tu bunun at kuniaan dau tu **Tanil Kais** at a maaz dau a isaitia a tina hai Tiluki-Tuza tu bunun at kunian dau tu **Utuh**. Tupa tu maaz dau a itu Saikuiatia a tama hai masaangmasaang dau laktan maskuav matisbai sia lumah tu inaitia at isaitia dau tu tinatia a minkatini sikakaun saipuk mas manaitia tu uvaaz. A maaz dau a isaitia a tina hai maku'uni dau a saias iskahahaimangsut tu haimangsut mas ispasanpapanah tu haimangsut mapu'uvaiv mas Tiluki tu bunun mas hual tu titi at aupa sizaus sia dau a titi tu hual a isbaliv siaan Danghashulbu tu bunun. Aupa ka masmuav dau tu pahalhalavas bunun a isaitia a isbabaliv a haimangsut a hai lalatmuzan daus bunun a mababalivanan.

Masa uvaazang dau a Saikuiaan hai asvaivi dau a siaan mavaivivaivi mais saduan at malismataisahtaisah dau a iniliskinanis saduas bunun. Inaiza nau tu minus'an a saia kaudii hanup hai matiskulaz dau a saia mataisah at milu'lu' dau a isaitia tasa a bantas at matistik daingaz dau a isaitia malung tu nii tu islulutmi at paiskatudiipin dau a saia pispiapha mais mudadaan at niin dau a saia mahtu pasisiskus duma tu uvaazis pishasibang. Ung at, kaazin dau a saia katlumah mindangaz mas isaitia tu tina tatansun mababaliv mas isbabaliv tu haimangsut at mais isku'avan daus isaitia tu tina hai sukdu dau saia sia lumah mindangadangaz sadusaduang. Maaz dau a siaan hai makanii dau palinanutu tu bunun at makamazamaz'av dau mais sadus bunun. Hai tu ukaan dau a siaas kaipisingan tu is'ang at aizaan dau a saias isngausgaus tu is'ang mais aiza a na asaun haiap.

Masa us'u'upa dau a Saikuia a sia punmapus'an tu painsanan hai adasun dau a naias isia tu tina tau'uanbah sia Ciucia-siu at idiipin dau a saia mapasnava ka'a'unis ngul'a-duhlas tu haimangsut. Nii dau pinunzia tu tainudii at maataz mudaan dau a isaitia a tina. Aupa tupa tu masmuav dau a saia tu masa'iu kahaimangsut at maaz dau a isaitia a ka'unian a kinunias ngul'a-duhlas a tapsal a mas dadaimpusas kim tu bau a mas pansuhsuhas lipuah a hai masmuav dau tu kazimaus danghashulbu tu bunun siza mabalive. Ung at, masantu'upaun dau a saias maibaliv tu bunun tu maszang a iahais duma tu mapisnanaauaz tu bunun tu patasan a kai'unian a ngul'a-duhlas a haimangsut a mas ngaan hai? Ka, tupa tu asa dau amin a saia mapimaupa tadau hai tu ka mikui nii dau a saia haiap tu na pikun mapatas.

Aupa maisitlis dau a saia malisTiluki tu haling palinanutus isaitia tu tina at nii dau a saia sinatu mapunsiaan pasnanavaan at uka daus bunun tu kananuang maisnavas masaitia mas patasan tu malisTiluki tu halinga. Ana tupa dau a saia tu dangias itu Danghashulbu tu haidang siaan lutbutan tu suhis-tu-tasa-sia-pat at ana tupa dau tu dungzavin dau a saia masa aipintin uhansaipanin mapatas mas malisAmulika tu ngaan tu Ciuci Kais siaan kai'unian tu kinungul'a-duhlas ka'uni tu haimangsut hai tu makaming dau a isaitia a is'ang miliskin tu na mastan masialis mahtu makumalisCiluki tu halinga mapatas mas ngaan tu Saikuia. Masa maupa tadau dau a saia miliskin at makinaskalnaskal dau a saia kaudii tahu isia tu pakadaidazan hai ka tusdungun dau a saia tu kakaa tu ka isaintan mimazamazav matataisah i? Ung at, masantu'upa dau a naia tu na nii sia dau mintuza i haiap bis kata a Indian a bunun mapatas patasan i?

Hai tu maaz a Saikuian dau hai nii dau mimis'u mililiskin.

Aupa maisitlis dau a saiaan masasivit mas isaitia tu tina mais tatansuu haimangsut sia Danghashulbutia at sadu daus dalah tu ka kadaukadaukas laidazu tu bununtan mahalav tausaing a sia dau at usuhaisun daus masaitia sadu a maimahahatba tu maimatatasaz mapinvavai mas duma tu Indian tu minihumisis mapasanpanah a mainduduazan hai ka kaazin dau ka niin ama'amas itu laidazu tu bunun tu busulis mapasanpanah. Miliskin dau a Saikuia a tu maaz a niaan tu laidazu tu bunun hai na aizaan a niaas makitmananu tu makitvaivi tu hansiap i maivia a niaan tu mahtu mapapalinanutus silavtia is? Maaz a inaitia a tasatasa a madiavdiav a ahil a hai mahtu pakadaas hansiap at mahtu iskusia mapatahus duma tu bunun. Ung at asaus sia dau a sia dau uhainsaipan at asaus sia dau amin a inaitia a bunun masnava mapishaiap. Ung at, miliskin dau a saia tu "mais maupa tadau hai na kikakaszangin a katas Danghashulbutan".

Ka, tupa tu na laupang dau a Saikuia a na kitngab tu na kingkiu hai mikui tupin tu na pasanpanahin dau a umanbav a bunun. Tupa tu mii'uni daus dalah at mintasa dau a Kulik-siduhan mas Ingilisu pasanpanah mas mintasas Tiluki-siduh tu Amulika. Ung at, tudii dau a Saikuiaan hai pin'uniun daus maa'ival tu kuaping. Tudii dau a saia hai sadu daus paliskadaan tu maku'unis "tauktasatasa tu silav" mapudadaas na nii tu ispishaiap tu halinga at saduas sia dau a isaitia a aluskunan tu aldiskusan a "tauktasatasa a silav" a masasipul at masazng tutuzas palinanutus silavtia at tinnasiaan dau a isaitia a is'ang sia akas'angus sia tu iniliskainan simantuk. Tudii dau a saia hai kaivakaiva dau a is'ang tu na lakuin pankanahtung a pasanpanahan i na asin a saia musuhis kaulumah angna kingkius isaitia tu palkadadaan. Puntas-tu-hamisan tu mutda dau a inaitia a paisanpanahan at dungzavin dau a maaz a Kuli-siduh mas Inngilisu pasanvaias Ciluki-siduh mas Amulika at pankanahtungin a paisanpanahan.

Ingkadaas kaihanivangan mas ashadangan tu kiningkiuan

Masa musuhin dau a saia kausia Ciucia-siu tu saidii pasanpanah hai taunasainin dau a isaitia a painsanan sia na mahtuin padangias pinilumah tu painsanan. Mapadangi dau a saia mas **Sali Uat** at ka' uvaaz tu tatinis maluspingaz tu uvaaz tu kunian tu **Aiuka**. A maaz dau a Saikuia a hai nii tu ka midaz saipuk mas isia tu tas-tu-lumah! maaz dau a saia hai dahdahanin kikingkiu mas isaitia tu akas'angun tu iniliskinan.

Masa laupang dau a saia kitngab hai manailang dau a saia ta'azas inaitia tu bununis palinanutu at mais aiza a ta'azaus sia a haling a malisCiluki hai kausus sia dau sia itu mailukis tu paittia manghaal tu tasa. Ung at tupa tu ka niang dau haiaphaiap hai lalakuin bin dau a kikinausas aia a mailukis tu pait a us'u'upin sia tasa-tu- mas'an a kinaus sia. Masa maupa tadau a saia hai miliskin dau a saia tu "na nii aupa sia dau minsanamaazis ka maupatan ai?" Miliskin dau a saia tu mikui supah daingazang a patasan a na kausunan at ukis na mahtu hatulas mailukis tu paitasantan at nii tu masidaduis iskusia at musasu tu kaunganin a duma pipinatas a. Ung at miliskin dau a saia tu na asa tu kituhnas duma tu iskusisia.

A maaz dau a takisiaan sia inaitia tu asang a bunun mas madadaingaz tu bunun hai tinghuza dau amin tu sadus isaitia tu kinukuzuzaan at kitngab a naia tuntamaltamal at mali'a'aza at ishadanganin dau. Ung at, masan tu'upin amin a bunun tu mindahpin dau saia tu minanualin. Mais nii hai na ka taiduus itu pais tu amin'amin tu sintatas'i at adu ka istaudanivtas is'a'aminan matas'i a kata a tas-tu-asangtin a bunun hai! Masa tudiip dau hai mastatanin tu minsus minsupah a taudazu a Iulupa a bunun. Masa tudii tu laupang a Amulikaan savai pasanpanah hai tupaus sia dau a ciluki-siduhan tu taulushua kamun kausiaan sia uhaiwasvali tu Akunsu-siu at na paituDanghashulbutan dau a umansiaan sia insumasvali a dalahan. Masa laupang dau hai nii a Saikuia istala at masa aipintin dau hai miliskin dau a saia tu adu na masialis mapainsial i aupa tupa tu nau a dalahan tu ispasununu mais aiza a pankauman at dungzavin a saia mas duma tu bunun laduza. Na aiza dau tu dusa tu hamisan a inaitia a tinunsusuhsian masa tupa tu na tausia andingalan tu Alapama-siu. Ung at, maaz dau a simananu sukdu siaan Ciucia-siu a bunun hai minsasiahu dau tu'upa tu atunau dau a Saikuia a taulushu i minasiaan dau a saia sia laidazu tu danghashulbutan. ung at, tupa tu adu ka ispu'a'asu a siasas danghashulbutan i inmazamazavav a mailukis tu paitan kakaulusun is? Na ka istushung sia aupas ma'ita auh! Minhazahaza dau a bunun at mun'apavin a sinpali'aza a halinga at mun'apavin amin a na ispisupnuh a haling ta'azaun.

Dungzavin dau tudii a isaitia a maluspingaz a Sali a is'ukas sinisaaan tu ta'azas sinpali'a'aza mas bunun. Aupa mapising dau a saia tu mikuis ka minanual a isaitia a mabanazan at ka sizaus sia dau a itu Saikuiatia a kikinausan a mailukis tu pait a iskaunahabu mapis'amin mapistaba. Makuang daingaz dau a itu Saikuiatia a is'ang masa sadu tu pis'aminun a isaitia a kikinausan sia mailukis tu pait a papaitasan a. Ung at tudii dau hai kaupa daus isaitia tu mastanin tu masinaubin tu maluspingaz tu uvaaz a kunian tu Aiuka a kananuang uskunas masaitia. Sinungsiv dau a saia nii tu pataliva at masa kutunin dau hai si'adasus sia dau a isaitia a maluspingaz a uvaaz a sisbai lumah at kansisila dau a naia sia vahlas-Akunsutia mudaan i na kau'uanbaav dau a naia sia Akunsu-siutia, aupa tupa tu na asa dau a saia tau'ibul mas umansiaan sia uhaivasvalitia tu Ciluki-siduh tu bunun.

i E & 3
o c R P C 6 B
G G 6
K 5
J 9 G
S 7 J
T 8 L
F 7 C
M 6 H
G 5 A
U 4 P
Y 3 H
T 2 h
R 1 d
D 0 v
W 9
A 8
E 7
T 6
A 5
W 4
L 3
L 2
V 1
B 0

Tudii dau hai minsia'in dau sia itu Saikuiatia tu bungutia a isaitia a kininkian a.

Tupa tu kavaivi dau a Saikuia a mas iskuzakuza tu niin paus itu tangusangtia tu iskuzakuza at sizaus sia dau a malisCiluki a halinga a mapinsazsaziksik mapintsatas a sing'av a at panghaalas sia dau tu tasatas patasan a itu halingatia a sing'av a. Ung at tupa tu maaz a sias iskusiaas sia dau a patasanan hai aiza dau a sini'unu sia sia malisAmukika tu patasan at aiza dau a kain'anakan sia ka'uni. Ung at masa tupa tu kanahtunganin daus masaitia ka'uni a sia dau hai isaitia dau a ka'unian tudii a patasan-ngapus hai mavau'un-tu-han-num a kai'unian a malisCiluki a patasan-ngapus tudii. Ung at masa tundadaan dau a naia tu na taulushu hai isnavas sia dau a Aiuka mas haling-ngapustan sia daantan. Mabiskav dau a Aiuka a uhaiapas haling-ngapustan at mahtuin dau amin masipul at mahansiapin dau amin mapatas mas sinpalinanutus isaistia tu tama tu sinpalisCiluki tu halinga. Maaz a inaitia dau a tausdidipaun a mailukis tu pait a hai minpalinanutuin dau. Minsia'in dau a isaitia a iskusisia ka'a'unian.

Manaskal dau a Saikuia pasidusadusa mas Aiukatia tundadaan mai'aupa sia Akunsu-siu at mililiskin dau a saia tu adu na mahtu a umansiaan sia uhaivasvalitan a Ciluki-siduhan laduaz antala makusias isaitia tu kai'uiantan.

Ka, nii dau saia haiap tu masa ta'aza dau a takidii a bunun mas maupa tadau tu saiduan hai uka dau tu tatini a latuza at ka masan makas'ang amin tu kaaz aupa siaan ka pazikpik tu bazangbazang tu bunun auh! Tudii dau hai iskaunasiaan dau a naia mas bunun siaan asang-paliskadaan tu kunian tu Ciuci-lui. Ung at, iskilim daus asang-paliskadaantia mas takidii tu madadaingaz tu bunun at mahahatba tu bunun tu na minmalsisivt mas manaitia tu bunun. Ung at tupa tu ka mais matatas'i tu is'a'aminan dau a Saikuia'an tu bunun hai na ka iskaunasiaan dau sia sasaipuktan tu ka patazav a siaan.

A masa tudii dau hai mupus'an dau a saia mapasadu mas malsisivit tu bununtia mas isaitia tu patiduan tu kininkian. Masa mus'anang dau hai punataus sia a dau a isaitia a maluspingaz a uvaaz a Aiuka a siaan tannata tu ilavtia at tupaus sia dau a malsisivit a tu malisCilukia tu kauman at patasas sia dau siaan mailukis tu paittia a inaitia sinpalinutu a haling a at aupa masa patnahtungain sia mapatas hai maisidii dau a saia kaunata at tupaus sia dau a isaitia a maluspingaz a uvaaz a tu kaulumahin a kasuun. Ung at masa isnangadah dau a Aiuka sia lumahtia tu sadus pinatas mas isaitia tu tamatia tu patasan hai ka salazus sia dau masipul a patasan a. Tinghuza dau amin a malsisivit a bunun a at mapasamamantuk dau tu adu ka mins'a'ia aupa a niaan auh! Hai tu tinnanulu dau a naia tu adu ka aiza a inaitan a na ispalasmuav ma'ita hai! Ung at, tupaus sia dau tudii a malsisivit a bunun a tu kilimas makaamainduduazang tu maapatasang tu uvaaz at aupa na isnavaanangku at mais lakuin tu sinnavaaninku hai na muhninik mapasadus mamuu tu makua a siaan.

Masa taunadiipin dau a naia tu na mapasadus malsisivit tu bununtia hai tupaus sia dau a isaitia a isnanavaan a maapatas a tu malvavaivia a kamuun matududul dul. Ung at naia dau tudii hai nii tu uta'azanis palinanutu at nii dau usaduan tu uman'isa a duma a maapatas a at kaaz dau a naia tudii ka midaz makupatasan mapapasas mas na ispalinanutu tu haling at aupa maaz a pipinatas a haling a hai ispasunusunu ispasasaiv palinanutu. Aupa maupa tadau dau a naia mapatunsuhissuhis mas patasan tu pipinatas hai maaz a malsisivit a bunun a hai sadu tu tuza tu maaz a niaan hai mamantuk tu makusaitan palinanutu. Aupa paiskatudiipin dau a naia latuza tu maaz a kai'unias Saikuiatan a hai nii tu minpakaliva at nii tu istatas'i at nii tu is'a'aminan tu haiza. Ung at tupin dau tu maaz a isaitia a kai'unianan hai mahtu hang a sia pasnanavaun makusia.

D R T A J i
S F Y P G M
W P S H Z Y O
X H N W Q E
T W D K S R
A B L C J S O
G V H O K 9 6
B S H O N G B

17

D R T A J i
S F Y P G M
W P S H Z Y O
X H N W Q E
T W D K S R
A B L C J S O
G V H O K 9 6
B S H O N G B

e

a

t

B

C

o

x

w

f

w

θ

D

A maaz a kai'unias Saikuiatan dau a patasan-ngapus a hai maszang dau mas sapuz tu minsunab tu mutpun siaan Ciluki-siduhtan.

Tismaupatia dau at maaz a takidii a bunun hai kitngabin dau amin mapasnavas patasantin at kitngabin amin masasipul mas patasan tu pipinatas. Ung at maaz a Saikuiaan hai sibinsahun mapin'unis uman' uhaivasvali tu Ciluki-siduh tu palishumisan tu pasdazuan. Ung at maaz a Saikuia'an hai saivas palishumisan mas paitumashingan. Tudii dau hai aiza dau tu tatini a kunian tu **Samul Uastu** a tatahushalinga a bunun hai mapaka' uni dau tu tasa mas na insacu tu haimangsut at tupa tu na ka'uni dau mas malisCiluki tu halinga tu *Sisiu*. Mapun'apav a naias malantasa tu itu Ciluki tu sinbung tudii at tupaun tu Ciluki hunghung tu sinbung. Tudii dau hai maaz a takidii a bunun hai mat'uvaivin mapatas mas laidazu tu itu Iulupa tu bunun tu sinbung at masingav mas inaitia tu sinunbangan at ansasuun manaitia si'unu a inaitia a hansiap. Masa tudii dau hai maaz a saduan tu ana nii dau minsia'is saduan hai masan san'apav dau saduan.

Ung at minmakua dau tudii a Saikuia'an hai! Tudii dau a Saikuia'an hai maldadauk dau tu nii tu patataliva at mudandaandaan dau a siaan masnanavas patasan-ngapus at usunus sia dau a isisisipsulan tu na pasikun mapatas at makua mais malkahuhumatan at sadu tu ung i maaz bis itu sasaipuktan a issasaipuk bununtan i? Maupatia dau a siaan malmananu mii'unis isaitia tu tas-tu-sidu tu na lahaiban matintamasaz.

Ailbahbahan tu daan mas itu anak'anak tu pailka'anakan mapalkapataz

Paisisiaan a niaan sia itu laidazu tu Iulupa tu bunun tu sinbung minghaiap tu maaz a niaan hai niin ka kausaintin tantungu dulap. A maaz a niaan dau hai minsasiahu dau tu na ma'avun mapudaan mas Saikuiatan mas uman' uhaivasvali tu Ciluki-siduh tu taulushua kausiaan sia mastanin tu umanbaah tu uman' uhaivasvali tu Aukulahuma-siu.

Maaz dau a Saikuia a tudii hai miliskin dau tu kadaaz a ka minmapakasial manaitan at adasus sia dau a isaitia a tas-tulah mudaan tudii at mapasi'adas dau a naia tu mungab tas-tu-saba tu lumah tausiaan sia umansiaan uhaivasvali tu dalah. Hai tu tudii dau hai papiaang dau a sukdu siaan Akunsu-siutia tudii nii tu malansan. Ung at tupa tu aiza dau a ka mastatan tu tausiaan sia uman' insumasvali tu Tinnasi-siu at baav-Kalulaina-siu at Ciucia-siu. Maaz a naia tudii dau hai masmuav dau tu masubnuh tu maivia tu nii tu sanasiaanang sia paisisiskunan pasanpanah masa tudii at maivia tu na mahtu a niaan mapatas mathaang mas na is' avun mas manaitia tu *patasan is' a' avun islulushu ispudadaan mas Indian tu minihumis*. Ung at kasaan a naia mas duma tu papat tu minihumis kamangmang ma' avun mapudaan mapataulushu siaan Aukulahuma-siu. Tupa tu tudii dau a maipatas mathaang a itu danghashulbutan a sasbinaz daingaz a hai kunian tu **Si'autu Lushu** at tinupa dau tudii tu...Haal kai dau a saia nii tu matu'uni tu maaz a saduan tu masial tu Indian a bununan hai nii tu tangku'angaz tu Indian tu bunun hai tu na ka us'u'upa amin a naiaan. ka mais paluszangus takisilaz tu halmangaz tu bunun a Indianan hai na langatang a naia mais saduan.

Isnnavai bin dau a naia mapapas tu'upa siaan sinbung Ciluki-siduh hai ka nau tu ka sahalmangan dau at kasaan dau a umanbaahtia a ima a minihumis a siduh a ma'avunun mapudaan mas kuaping at langat tu pudahvainun ma'avun sia uman' uhaivasvali tu dalah at maaz a laihaiban dau manaitia hai na us'u'upa dau a inudadaanan a kaidahvainan sia tas-tu-mas'an-tu-num-tu-saba-tu-kilu (1,600).

West
Cherokee

east
Cherokee

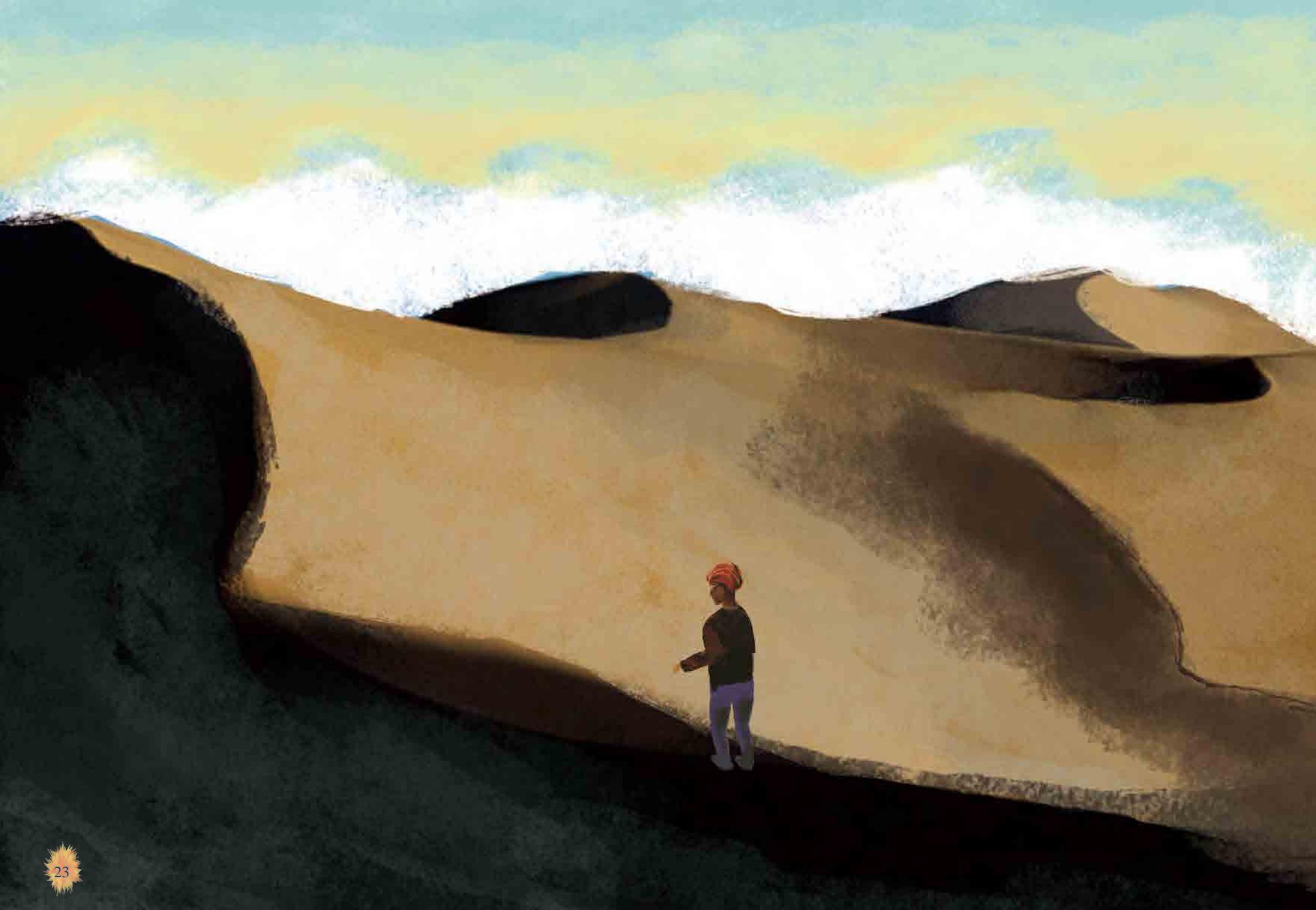

Langat tu masa avunun dau a naia mapudaan tudiip hai tupauan dau a naia tu kakaa tu ansupah madas mas haimangsut at ulus at na kaunun at duniv. Ung at nii dau kananuang sadu tu makua daan a na lahaiban manaitia at anuang dau saduang tu na minmakua a tus'in at ana saduang dau tu mikuis aiza a bunun mindahpa mais tundadaantau hai ka nau tu ka sahalmang. Masa avunun dau a naia mapudaan tudiip hai nii dau a naia pataskunun mapudaan at pahahaisan dau a naia tu tas-tu-hamisan masa pudaanun ma'a'avun dii. Ung at Pangausun dau a Ciuktu-siduh a at aupa pakinlaviunin dau a Saiminul-siduh a at kinkikinuzin a kulik-siduh a at pakantulununin a Ciksu-siduh a at pakinkinuzunin a Ciluki-siduh a. Masa maupa tadau tu avunun a naia mapudaan hai supah daingaz dau a bunun a pandaan maataz tudii at niin dau sausiaan sia na taudaan manaitia tu na dangian. Ung at tupa tu maaz a Ciksu-siduh a dau hai na aiza dau tu imatu-mas'an (5,000) sausia num-tu-mas'an (6,000) a bunun a pandaan mataz at maaz a Ciluki-siduh a bunun a maataz tudii hai na aiza dau amin tu pat-tu-mas'an (4,000) a bunun a pandaan maataz. Maaz dau a siaas kananuang minlangatlangatang minhumis a bununan hai mahtu tupau tu maaz a daan a laihabas manaitan mai'upa sia uman'uhaiwasvali a daanin hai ka siaas is'ataz tu maipalatpu maipit'ukas manaitan tu daan at mahtu tupau tu pitusmakun a niaan. tuzatuza tu maaz a laihaiban a daanan hai mahtu tupau tu "ailbahbahan tu daan".

Dungzavin dau a maaz a maisisiaan sia insumasvali a mas uhaiwasvali a Ciluki-siduhan la'ampuk at pasi'amu'amu mas nau tu ngidausin taudii tu naina Saikuiatan. Hai tu maaz a naia hai nii tu isu'ukas bahbah. Tupa tu tudii dau hai mintuus dau a maisnsasia uman'insumasvalitan a mas uman'uhaiwasvalitan a bunun mapalka'ank'anak mapalkapapataz pali'i'ia tu na sima a pasastanas na sisizaan tus maazmaaz at na sima a panadaas kinli. Papia dau tudii mataz a Ciluki-siduhtan a bunun masa maupa tadau tu mapalka'ank'anak mapalkapapataz tudii. Ung at maataz dau amin a itu Saikuiatia a uvaaz at maataz dau amin a nau tu mabangnu tu mapapatas patasan sia sinbung-Cilukitia.

Madahpa dau tu makuang daingaz dau a itu Saikuiatia is'ang tu atazas uvaaz at malmananu dau a saia tu'upa tu mapainsiala hais kata at asa kata tu ka'unis mapa'a'akvut-tu-sasaipuk. Ung at maaz dau a saia hai nii tu mimis'u palisnunulu tu maaz a kata a malisCiluki a bunun hai asa tu mintasa. Na aizin dau tu pia tu buan a sia dau at mapatupin dau tu na mapatuhavittin. A maaz a Saikuiaan hai min'unis uman'uhaiwasvali tu Ciluki-siduh tu lavian mathaang mapatas mas "patasan mapa'a'akvut tu sasaipuk" at mapatumantuk tu na asa tu laduaz mas laidazu tu bununtan at ladu'azuu mapis'uka a imita a pailka'anakan pailkapatazan a paikaku'anganta mas paikasubnuhunta. A maaz dau a Saikuiaan hai mangmangis tupas itu Ciluki tu mailantangus tu isinsial tu saidu'an. Tupa tu maaz dau a saduanta a tus'aan mas dalah hai itu tuskun dau at mastan dau katsi'alun sadu hai sia daus masvalavalala pasisiskun minhumis sia dalahtin tu iskakaupa tu bunun. Tupa tu mais mapatis'u dau mas katdaan maisihabas tu dalah hai maszang mas masaiv mas mahanglasin tu kazin minkiitingai tu bunun. Ung at maaz a mamantuk tu Ciluki a bunun hai mahtu dau tis'unis na asa minmasial tu bunun at nii tu sahaam.

Hai tu maaz a Ciluki a bununan dau hai nii tu maszang amin a saiduan mas itu Saikuiatia tu na isinsial tu saidu'an. Aupa ka tuza hau tu maaz a laidazu a Iulupa a minihumisan hai minsuzsuz a niaan tu na asa saham. Kaazin a naia ka annasisilaunin sia halmangaz tu dalah tu sikvin. Masa aipintin dau hai madaingazin dau a Saikuiaan at niin dau malkatnu mas mapalka'a'anak tu mapaingkakuang mas laidazu tu bunun tu paikaku'angan.

Paskaupin tu inudadaanan

Masa madaingazin dau a saia hai ta'aza dau a saia tu aiza dau a Ciluki-siduh a bunun a ngausngausin dau maisiCiuciasutia tausiaan dau sia Muksiku at tupa tu itngangiav dau a saia ta'aza tu inaizaang dau a tasa a halinga a is'ukin. Ung at miliskin dau a saia tu na asaunang sia dau a naia kilim at na asaunang sia dau amin a adii a is'ukin a halinga a kilim amin at tupa tu mastan dau masial mais mahtu ka'unis ispapatas mas iskakaupa tu Indian tu minihumis tu patasan-ngapus.

A maaZ dau a sia dau tu inudadaanan hai na min'unis isaitia tu paskaupin tu inudadaanan siaan isaitia tu ininhumisantin.

Masa tudii dau hai aupa madaingazin dau a Saikuaan at taskunan dau a siaas mainduduaz kaudii hai ka mikua bin dau tu ka minbuhbuh a naia siaan daan. Aupa mapising dau a Saikuia a tu na mikuis ka pavaias na kaunun at tupaun daus Saikuiatia a mainduduazan tu mapala tu talmas'an mas nakaunun at sinasiaanavik sia mahalivan tu laak tu mahtu dangias sia mastatalas manaitia. Ka nii tu haiap tu tau-tu-islunghuanin dau a naina mainduduaz a masa maibasin at tupa tu iduanin daus manaitia a maaZ tausiaanin sia Muksiku a bunun a. Hai tu masa maibaasin dau a naia tu taunasainin sia dangias Saikuiatia tu laaktia hai nii dau iduas Saikuiatia i uka dau saduan dii at nii dau haiapun tu masikaua a sia dau! Ung at, tudii dau a naia hai aiza dau a mainduduaz a annataluh masulut kikilim tu masikakua a saia at dungzavin a naia malidu mas kanmamaitmait tu tatini tu madaingaz tu bunun. Ka maupatin hang a sia dau tu masa na pavaianin dau a saia mas na kaunun hai isngausin dau a saia mudaan sia laak tu dangian sia at masa tundadaan dau a saia hai kana'unang daus bunun pakaunan sia daantan at kananuang dau a saia mahtu pansainangtin a inudadaanan.

Ung at dungzavin dau a Saikuia a panasia Muksiku at iduas sia dau a taudii a bunun at tutanamus sia dau tu adu na malannsanam musuhis kausiaan sia Amulika hai tupa tu nii dau a naia istala mais tupau tu musuhaisa kauAmulika. Ung at tupa tu nii dau amin a saia iduas halinga tu initngangiavan tu itu madaingazan tu halinga. Ka tupa tu masa musuhisin dau a naia hai maaz a madaingazin dau tu na mungabin punmavaun tu hamisan a madaingaz a hai niin dau saulumah at kaazin dau ka pandaan at habinun dau sia Muksiku tu dalah.

Maaz dau a itu Saikuiatia a kai'u'unian a patasan-ngapus a itu Ciluki-siduh a hai min'uni daus mahtu "palinanutu tu silav". Ung at paiskatudiipin dau a naia kitngab makan'anak'anak mapapatas mas itu kan'anak'ank tu mailanhantas tu laihaiban at mapasnavas itu laidazu tu danghashulbu tu hansiap tu inai at maszangin dau a naias danghashulbu tu is'unias patasan tu mininhumis. A maaz a Saikuiaan hai dangian daus itu Ciluki-siduh tu maisal tu saidu'an. Maaz a sia dau hai sias mazima mapainsial bunun at mapasunus sial at mapaka'akovut at ukas kaipisinganis mudadaan.

Palinanutuin dau a itu Ciluki a "silav" a at maaz a isaitia a ispishaip bunun hai mapainsial bunun at nii tu kan'asang mas bunun at mapasusunus kanaskalun at nii tu mahaam ung at mapalus kun mas na isihumis at nii tu maunhais bunun at sakaz'av sa'aupatin mas bunun at nii tu sakulaz bunun.

[Istubangnu: tupa tu mais isiaan sia malisAmulikat tu halingatan hai maaz dau a tasatasa a silavan mas tasatasa tu ahil hai tupau tu amin tu silav at pahasia maaz a azandii a "palinanutu tu silav"-an hai sintupa dau tu tasatasa tu aizaas pipinatas tu ahil.]

中文原稿 (Yedda Palemeq 編著)

第 1 頁

編譯的話

這是一個原住民的故事，也是一個原住民族的故事。

聯合國估計，全世界有3億7,000萬名原住民，約佔世界人口6%，分布在72個國家，至少包含5,000多種民族。原住民族多數依賴口述、歌謠、編織、皮雕或壁畫傳遞知識與記錄歷史，而沒有文字及讀寫的傳統。

這位原住民生活在距今兩百多年前的美洲大陸。他靠自己的力量改寫歷史，突破「原住民族沒有文字及讀寫傳統」的說法，讓自己的民族和歐洲移民平起平坐。

現在，美國加州最高的紅杉木及1890年設立的國家森林公園以他為名，國會圖書館放過他的半身雕像，美國郵政總局在1980年出了一張價值19分的郵票，上面是他的肖像。甚至西非賴比瑞亞曼德族的瓦伊語書寫符號也受他影響，更何況是鄰近的克里族語呢？

他到底是誰？

第 2 頁

1765~1770 年 在田納西州出生

1790 年 隨母親搬到喬治亞州，學習製造銀器的技術

1800 年 母親過世

1809 年 開始研究

1812-1814 年 從軍打戰

1815 年 成家生子

1819 年 西遷到阿拉巴馬州

1821 年 研究完成

1822 年 攜女前往阿肯色州

1824 年 獲頒成就勳章

1828 年 第一份民族報紙出刊

1829 年 西遷至奧克拉荷馬州

1830 年 美國總統簽署《印地安人遷移法案》

1838-1839 年 眼淚之路及族人內鬥

1840 年 協助成立聯合政府

1842 年 前往墨西哥尋找失散的族人及傳說中的語言

1843 年 逝於墨西哥，享年近 80 歲

他是塞闍雅，印地安東切羅基族人，讓我們繼續看下去 .....

第 4 頁

會說話的葉子 各族共存的美洲大陸

西元 1770 年代，現今美國東岸的印地安民族對一百多年前就從歐洲航海到美洲的白人移民一點都不陌生，尤其在東南部五大族—奇克索、切羅基、喬克托、克里克及塞米諾爾一眼裡，這些移民原來像是家裡的客人。

印地安民族一向有相互尊重及與鄰友好的傳統，不論對方是另一支印地安民族或英國人、法國人、西班牙人，友善及分享的原則都一樣。土地是神的禮物，人只是管理者，為了使各民族和平共存，在必要的情況下，分享土地也成為不得不的選項。

因此，五大族和歐洲移民共同在美洲大陸生活。他們遷到印地安領域，觀察歐洲移民的社會、經濟、政治、信仰，接觸宣教士辦的學校教育。族人一邊說族語，維持傳統漁獵生活，一邊學習英語，和歐洲移民交易或通婚。合則安，不合則戰，彼此的關係總是隨情勢而變化多端。

這是塞闍雅出生的年代。他的族群切羅基族以密西西比河為界，分為東切羅基族及西切羅基族，由於分隔久遠，即使語言相同，也已發展出各自的領導系統及生活型態。英國人估計，東切羅基族的人口大約 1 萬 6,000 人。

第 6 頁

出身及靈感的來源

塞闍雅出生的東切羅基族部落就在現今美國田納西州裡，他的英文姓名是喬治蓋斯，切羅基族名是塞闍雅。父親是切羅基族及歐洲移民的混血，名叫丹尼爾•蓋斯，母親則是純切羅基族人，名叫烏特赫。塞闍雅的父親很早就離家出走，完全是母親烏特赫撫養他們。她用工具及武器和族人交換動物毛皮，再將動物毛皮轉賣給歐洲移民，由於都是搶手貨，生意還算不錯。

小時候，塞闍雅在族人眼中有點無趣，怪怪的，老是想些有的沒的。因為一場打獵意外，導致他一隻腳受傷，膝蓋腫脹不消，從此跛腳，走路一拐一拐的，也就無法和其他小朋友一起玩。於是，當母親在家的時候，他就陪著做生意；當母親外出時，他則幫忙顧家。他生性害羞，話說得不多，好奇心及冒險的念頭卻是一點也不少。

塞闍雅約二十歲的時候，母親帶著他們往南搬到喬治亞州生活，他在那裡開始學習製作銀器的技術。不久後，母親過世，塞闍雅靠著他的藝術天分，製作精美的銀盤、珠寶及花瓶，十分受到歐洲移民顧客的喜愛。客人鼓勵塞闍雅像其他藝術家一樣在自己的銀器作品上簽名，塞闍雅很想，可是他不知道怎麼簽？

第 8 頁

他從小就和母親說切羅基語，從來沒有上過學，也沒有人教他怎麼寫切羅基語。雖然他有四分之一歐洲血統，最後也學會在自己的銀器上簽下英文姓名喬治•蓋斯，但是他常想，如果有一天他簽的是塞闊雅，那會有多好？！他興沖沖地和朋友分享這個念頭，朋友卻澆了他一大盆冷水，叫他不要胡思亂想，打消念頭。那是不可能的。印地安人哪會寫字呢？

可是，塞闊雅忘不了。

他從小就看著母親和歐洲移民交易，也看著族人的土地漸漸被移民佔去，以前打敗其他印地安民族的部落勇士多驍勇善戰，現在根本敵不過移民者的槍炮火藥。塞闊雅心想，這些移民肯定有他們過人之處，尤其是那項會使「樹葉」說話的技巧，一張張黃紙就可以傳達訊息及知識。他想要學起來，也想要族人學起來。他心想：「這樣一來，我們也可以和這些白人平起平坐了！」

塞闊雅還沒來得及仔細研究，北方就響起戰爭的號角。為了土地，克里族和英國聯軍對抗切羅基族和美國聯軍，塞闊雅被徵召擔任偵查兵。在這段日子裡，他不斷看見長官用「一片片樹葉」傳送秘密軍令，也看著同袍捧著「一片片樹葉」讀著念著，就像和它們對話，於是更加確定自己內心的想法。他巴不得戰爭立刻結束，回家繼續研究實驗。終於，一年多後，切羅基族和美國聯軍打敗了克里族和英國聯軍，這場戰爭就此結束。

第 10 頁

引起懷疑恐慌的研究

戰後，回到喬治亞州的塞闊雅已到了應該成家的年紀，他和莎莉•沃特斯結婚，養育剛出生的女兒阿優卡。除了照顧家庭以外，塞闊雅幾乎日日夜夜都和自己的想法及研究為伍。

一開始，他仔細聽族人說話，每聽到一個切羅基語單字，就在樹皮上畫一個符號，很快就累積了上千塊充滿符號的樹皮。「這樣行不通吧？」他心裡想，還有那麼多字要畫，腳邊的樹皮卻已經堆到沒有地方可放，不僅不實用，連他自己都記不住。他得想另一個辦法才行。

然而，部落耆老及族人都被他的投入嚇到，開始出現許多嘲弄、批評及揣測。大家謠傳他精神異常已經生病，否則就是中了敵族的巫術，在召喚黑色魔法要害整個部落。當時，歐洲移民人數也越來越多，剛打勝戰的美國政府要求東切羅基族往西遷到阿肯色州，把東部讓給白人移民居住。塞闊雅一開始不願意，但以為和為貴及土地也可分享的價值觀，讓他和部分族人最後同意了這個要求。他們利用兩年的時間搬到隔壁的阿拉巴馬州。不肯搬遷，堅持留在喬治亞州的族人則認為塞闊雅搬家就代表他和歐洲移民一個鼻孔出氣，搞不好他才是這些白人的走狗，在樹皮上東畫西畫的，就是要欺負自己人。各種不諒解、攻擊的言論於是紛紛出籠，漫天飛舞。

第 12 頁

這些八卦及閒言閒語終於讓妻子莎莉受不了。她害怕自己的丈夫瘋了，一氣之下便把塞闊雅畫滿符號的樹皮一把把地往大火裡。看著多年的心血付之一炬，塞闊雅非常失望沮喪，只有小女兒阿優卡陪在身邊。他默默不語，隔天便騎馬，帶著女兒離家出走，一路沿著阿肯色河北上，準備前往阿肯色州，和西切羅基族一起生活。

第 14 頁

原來，塞闊雅腦中已經有了研究成果！

一改之前的做法，塞闊雅以音節為單位拆解每個切羅基語單字，然後替每個音節製造一個符號，有些符號是從英文借來的，有些則是他自己研發。最後總共整理出 86 個切羅基語音節符號。旅途中，他教阿優卡記這些音節符號。很快地，阿優卡不僅記下了符號，也能拼出或念出父親給她的切羅基語單字。他們父女手上的樹皮都已經說出話來了！這個方法成功了！

塞闊雅滿心歡喜帶著阿優卡一路奔向阿肯色州，希望西切羅基族能接受他的發明。

沒想到，那裡的族人一聽，還是不敢相信他，以為他胡言亂語。族人把父女倆帶到鎮長喬治•羅瑞面前，鎮長於是派一些耆老及勇士組成真相調查委員會，若判定塞闊雅在搞巫術，馬上執行唯一死刑。

第 16 頁

為了證明自己的研究，塞闊雅為真相調查委員會做了兩次示範。第一次，他讓女兒阿優卡留在門外，請委員念幾個切羅基語字，他在樹皮上寫下這些字後，便走出去，換女兒進來。阿優卡一進來，看著爸爸寫的字，輕輕鬆鬆地就唸出這些單字，委員們個個面面相覷，覺得很神奇，卻還是不敢下判斷，擔心這是父女之間的把戲。於是，塞闊雅請委員選定一些年輕人當他的學生，讓他訓練，幾個月後他們再做第二次示範。

這一次，塞闊雅和他的學生們分別站在不同的地方，聽不到彼此說話，也看不到彼此，完全只能靠書信往返，溝通訊息。往返數回之後，在場的真相調查委員會及族人確認他們溝通的訊息，從此信任塞闊雅的發明是真的，既不是怪力亂神，也不是巫術或黑色魔法，而是族人都可以學習的技能。

第 18 頁

塞闊雅的音節符號系統就像火一樣延燒整個切羅基族。

很快的，族人開始學習讀寫；塞闊雅被選為西切羅基族民族議會議員；議會也頒給他一個成就獎章；基督教宣教士撒母耳·沃斯特訂做一台印刷機，準備翻譯出版切羅基語的《聖經》；第一份切羅基民族報《切羅基鳳凰報》發刊；族人甚至翻譯歐洲移民的報紙，讓部落取得最新訊息及知識。許多大家以前認為不可能的事情都在發生。

塞闊雅呢？他不改寡言的性格，全心投入切羅基語書寫符號旅行教學，也開始轉向思考數學數字、農業技術、政府功能，為族群的未來努力。

第 20 頁

眼淚之路及民族內鬥

從歐洲移民的報紙中，他們發現這些移民已經不再是家裡的客人。他們反客為主，要求塞闊雅及西切羅基族人再遷到西邊的奧克拉荷馬州。

塞闊雅堅守以和為貴的原則，和家人及上百戶切羅基族人一起西遷。不過，仍有不少族人留在阿肯色州，甚至留在更東邊的田納西州、北卡羅來納州及喬治亞州。他們心中氣憤，不解為什麼幾年前一起打戰的盟友，竟然不顧他們的貢獻，簽署《印地安人遷移法案》，又逼他們和其他四族搬遷到奧克拉荷馬州。簽署法案的白人總統西奧多·羅斯福說，他雖然不認為好印地安人就是死印地安人，但是八九不離十啦，他也不會多問第十位人品如何，因為最粗野的鄉下人也比印地安人文明多了。

儘管切羅基民族報不斷呼籲，東南部五大族還是被軍方強制送上超過 1,600 公里的西遷之路。

第 22 頁

不准多帶家當、衣服、食物或毯子；不管氣候環境多麼嚴峻，更不管衛生及醫療是否完備，每隔一年，喬克托族、塞米諾爾族、克里克族、奇克索族、切羅基族就分別上路。在這條路上，奇克索失去 5,000 到 6,000 位族人，切羅基族失去 4,000 條人命。對倖存的族人來說，這條西遷之路簡直就是種族屠殺，那是一條真實的『眼淚之路』。

好不容易抵達路的另一端，東切羅基族和西切羅基族團圓，其中包括最早遷過去的塞闊雅一家人。然而，眼淚卻沒有停止。東西兩群反而開始陷入政治惡鬥，爭奪權力及資源。幾名切羅基族人在這場內鬥中喪生，包括民族報第一位主編以及塞闊雅的兒子。

塞闊雅抱著喪子之痛，呼籲和平，呼籲成立聯合政府，不斷協商，希望講同一種語言的切羅基族人可以團結。幾個月後，兩方達成協議。塞闊雅以「西切羅基族領袖」的名義簽署聯合政府法案，要求接受新移民，原諒內鬥期間的傷害。塞闊雅堅持切羅基的傳統價值觀，大自然及土地為所有族群共享，族群和諧才是最大的善。放棄領域就像施捨食物給窮人，真正的切羅基人會願意為了最大的善而吃虧。

當然，不是所有切羅基族人都接受塞闊雅的價值觀。畢竟，歐洲移民總是得寸進尺，一步步把族人逼向更小的角落。未來，在內在外的抗爭對立漸漸浮現。這些也都已經不是年邁的塞闊雅可以控制的了。

第 24 頁

最後的冒險

在他晚年的時候，塞闊雅聽說有一群切羅基族人很早就從喬治亞州南遷到墨西哥，也聽說有一個失傳已久的古老語言。他希望找到這些族人，也希望發現失傳的語言，也許可以研發出適用所有印地安民族的書寫符號。

那將是他生命中最後一段旅程。

當時，塞闊雅年紀已經很大。他和一些年輕人一起出發，途中不小心迷了路。為了不斷糧，塞闊雅讓年輕夥伴去找路，留給他約十二天的存糧，讓他在一個乾燥的洞穴中等待。不料，年輕夥伴們一走，來回就是三個禮拜，雖然找到定居在墨西哥的族人，回到洞穴之後卻已經找不到塞闊雅。幾位年輕人沿著往南的路線搜尋，終於看到老人家用年邁的步伐慢慢的往前走。原來塞闊雅在斷糧前就離開洞穴，所幸路上都有遇到居民接濟，才能走到現在。

第 26 頁

塞闊雅最後抵達墨西哥，找到了族人，但是沒有找到傳說中的古老語言，也沒能說動住在墨西哥的族人隨他回到美國居住。就在回程的途中，年近八十的老人家就此辭世，他被葬在墨西哥。

塞闊雅創造切羅基族書寫符號，讓族人也可以使「樹葉」開始說話。族人記錄傳述自己的歷史，學習歐洲移民的知識，同以具有書寫傳統的民族自稱，和移民平起平坐溝通談判。他活出了印地安切羅基民族的基本價值觀，那就是熱愛和平、分享、關懷及冒險。

切羅基族的「樹葉」說話了，而它傳遞訊息的是和平，不是侵略；是分享，不是佔有；是共存，不是對立；是尊重，而不是歧視。

Palinanutu tu silav

會說話的葉子

執行單位：原住民族語言研究發展中心

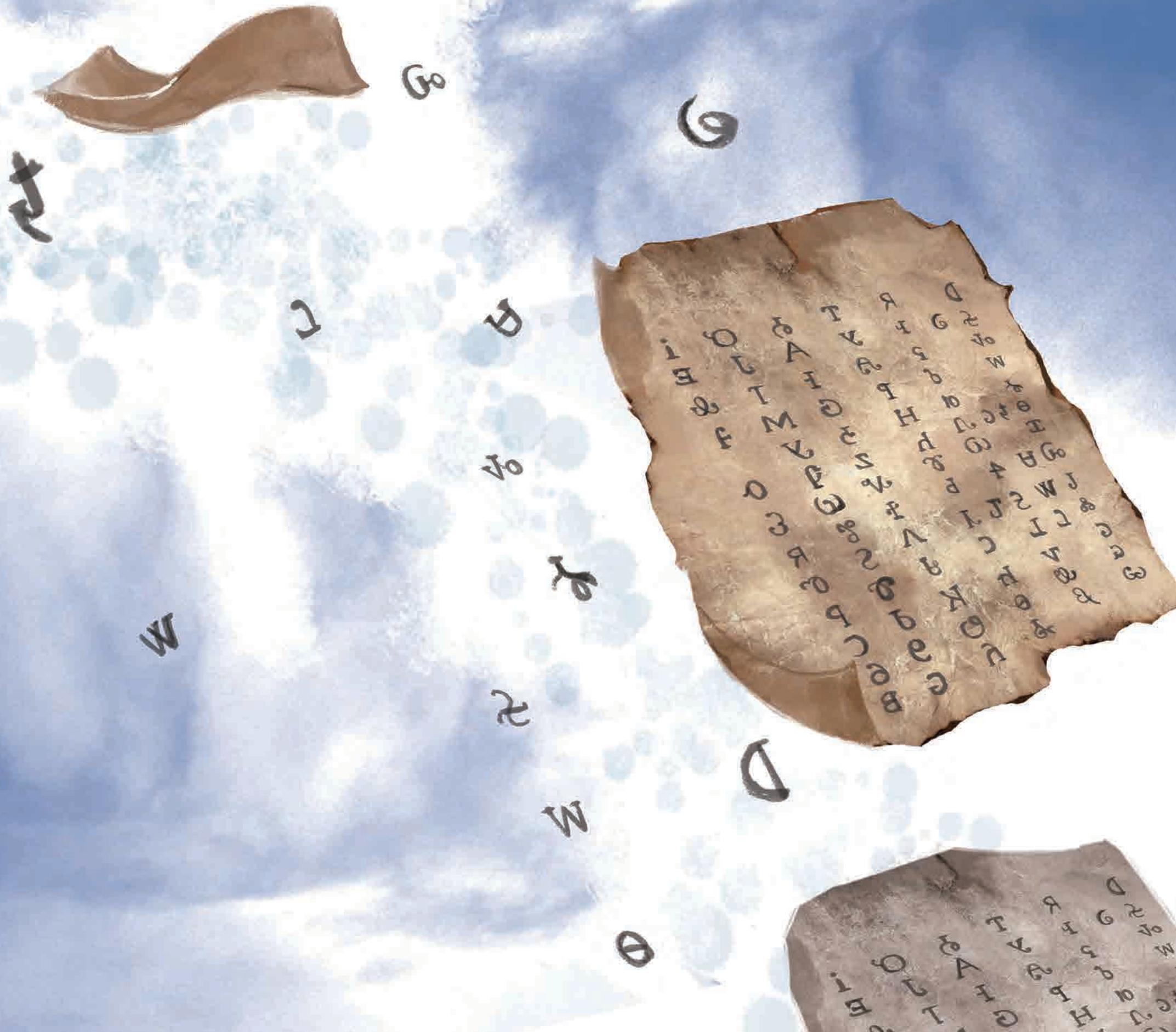
總編輯：Yedda Palemeq 執行長

族語翻譯：卜袞·伊斯瑪哈單·伊斯立端（郡群布農語）老師

美術編輯：李齊軒 繪圖師

責任編輯：A'do moco' 研究助理

原住民族委員會版權所有 © 2016

6

A

9

x

x

M

0

D

3

M

L

t